

De maleït i incomprès, solitari i marginal a innovador, alliberador i transcendent

Va començar com a poeta gairebé clandestí, editant pel seu compte petits poemaris, a mitjan anys cinquanta, fins i tot poemes solts que eren repartits entre els amics.

El primer llibre era un opuscle i es titula *L'últim*. Bartomeu Fiol l'imprimeix el 1955 quan té només vint-i-dos anys. Llavors viu amb els pares, després d'haver finalitzat la carrera de ciències polítiques a Madrid, carrera que mai no exercirà, perquè treballarà al sector turístic.

La seva vocació és cultural. A més de la poètica, l'artística: munta la llibreria i galeria d'art Gralla, en un entresòl, aventura de curta durada: tres mesos.

La seva poesia, de circulació limitada, té, però, l'abast que ha de tenir, el del cercle literari.

El llegeix Llorenç Villalonga, amb perplexitat. L'autor de *Bearn* s'inspira en Bartomeu Fiol per crear el personatge de Bop, el poeta oligofrènic, que apareix a *L'àngel rebel* i a *La gran batuda*.

Porcel diria: "Bartomeu Fiol no era foll ni oligofrènic. Malgrat que tenien raó els qui l'hi veien: era diferent".

La Mallorca dels anys cinquanta, i la posterior, de cop i volta se'ns va fer a tots present gràcies als crítics i estudiosos que, convocats a finals dels anys noranta per Proa, van haver de refer la trajectòria vital i poètica de Bartomeu Fiol, com a part d'una de les operacions de rescat literari més fermes i afortunades de la història de la cultura catalana: la reedició, urgent, de tota l'obra poètica de l'escriptor, a Barcelona.

Així, amb motiu de l'edició de l'antologia *Tot jo és una exageració*, apareguda el gener del 1999, Pere Rosselló Bover elabora un rigorós estudi de gairebé quaranta pàgines sobre l'obra poètica de l'escriptor que l'ha de fer precedir d'un esbós biogràfic que el porta a recordar la Mallorca dels anys cinquanta.

MARC VILA/ARXIU

Bartomeu Fiol, nascut a Palma el 12 de novembre del 1933, va renovar la poesia catalana.

El poeta Bartomeu Fiol, premi Carles Riba 2004, va morir dilluns als 77 anys, a Palma, on havia nascut. La seva projecció pública va ser tardana, però espectacular. Deixa una *Obra poètica* que abasta quatre volums extensos. Va presidir l'Obra Cultural Balear entre el 1990 i el 1992.

El desembre del 2010, Bartomeu Fiol va participar en un recital de poesia a la biblioteca de la Societat Coral El Micalet, amb Jordi Pàmias –situat a la seva dreta– i Jaume Pérez Muntaner.

El recull consta de quaranta-nou poemes, extrets de nou llibres apareguts entre el 1966 i el 1998, i Rosselló Bover, abans de comentar-los, ha de recordar qui havia estat Bartomeu Fiol, en les diferents etapes de la seva vida, especialment la relació que va mantenir amb la cultura mallorquina.

Ha de recordar, sobretot, que l'obra i els trets estètics del poeta no van ser compresos pel món intel·lectual illenc, en el qual els autors de la postguerra lluitaven per superar les limitacions de l'Escola Mallorquina.

El distanciament respecte dels nuclis intel·lectuals mallorquins també es relaciona, comenta Rosselló Bover, amb la seva professionalització en el món de l'hoteleria. Ja ben jove, va ocupar diversos càrrecs del més alt nivell i responsabilitat en empreses turístiques.

Aquest ambient laboral el va mantenir en contacte amb altres cultures i altres llengües, un fet que es reflecteix en la introducció de versos o de poemes sencers en diversos idiomes estrangers, però alhora l'apartà dels cenacles literaris.

Un cop deixada aquesta feina, la seva participació en el món cultural de Mallorca es va incrementar: va presidir l'Obra Cultural Balear, del 1990 al 1992, i va col·laborar habitualment a la premsa diària.

El pseudònim utilitzat, Descalç, feia palesa la seva actitud lliure i compromesa, segons Rosselló Bover.

Sobre la poesia, l'home que presentava Bartomeu Fiol a tots els catalans, mallorquins inclosos, advertia que la unitat era una de les característiques de la seva poesia, conseqüència de la seva concepció estètica, la poesia com a mirall de la realitat, ben contrària a la buidor significativa, i amb l'ús d'un llenguatge renovador i, de vegades, fins i tot provocatiu. Ni esteticista ni formalista i, abans que la recerca de la bellesa, la veritat.

La unitat de la seva poesia es manifesta també, continuava Rosselló Bover, en una gamma de recursos poc habituals en la nostra tradició lírica, els quals li conferien el caràcter insòlit, com el predomini de les figures fonètiques, de sonoritat forta.

Finalment, indicava que la poesia de Fiol es caracteritzava també per l'ús d'una mitologia i per un conjunt de referències culturals abundants i poc freqüents.

Conclusió sobre aquest creador renovador i insòlit: "Bartomeu Fiol ha exercit l'ofici de poeta en una solitud pràcticament total, sense importar-li les modes ni les imposicions externes, tot entenent la poesia com un exercici individual de llibertat i de clarificació".

Pocs mesos després de l'aparició de l'antologia, Proa va pensar que calia reforçar el rescat del poeta, la "descobertha" del poeta, amb l'edició de la seva obra completa, i ja el desembre del mateix 1999 n'apareix un volum, però no el primer, sinó el segon, *Cròniques bàrbares*, formada la sèrie per tres llibres editats entre el 1980 i el 1985.

El volum número 1 s'editava el desembre del 2000, *Camps de marina i suburbials*. L'ocasió mereixia un estudi que presentés, un cop més, el personatge a través d'un retrat biogràfic, més detallat en aquesta ocasió.

Així, Jaume Pomar, l'encarregat de fer el pròleg del llibre, començava amb el perfil humà del personatge, bo i redundant en els seus inicis poètics i recordant la forma com va ser rebut per la societat cultural illenca.

Abans d'analitzar a fons els llibres del volum, Pomar insistia en el que havia dit, només un any abans, Rosselló Bover: que Fiol era un poeta innovador, i que des de la soledat i la marginalitat trencava amb la poesia mallorquina del moment; que la seva poesia era unitària, rígidament unitària, i d'una veu rude, metàl·lica,

D. Sam Abrams va ser l'encarregat de presentar el segon volum i de comentar, també a fons, els poemaris aplegats. I ho va fer des de l'entusiasme: Fiol és, hi afirmava, un dels pocs cims de la lírica catalana actual que transcendeix localismes i connecta amb les preocupacions generals de la poesia occidental moderna.

El tercer, *Canalla lluny de Gràcia*, apareix força seguit, el desembre del 2001. Era Sebastià Alzamora qui s'afegia a l'operació. Hi declarava que la seva era una de les obres poètiques més personals i exigents que ha donat la poesia catalana de l'últim terç del segle XX, fruit d'un esforç tossut que implica alhora una estètica, una moral i una ètica. Amb el tercer volum quedava completada la urgent operació d'entronització de Bartomeu Fiol. Ja es va donar més temps per a enllestir el quart i darrer, *Carants*, aparegut la primavera passada, i que s'obria amb un altre estudi, en aquest cas signat per dos estudiosos, Roberto Mosquera i Antoni Nadal.

Lluís Bonada